

Puli Edit: Kérdések, felvetések

Temesváry Zsolt (2018) A szociális munka és a szociálpedagógia modern elméletei című kötetéhez

A mai szakirodalom-korlátos időkben minden új megjelenő és a szociális munka, szociálpedagógia gyakorlatát és tudományterületét frissíteni szándékozó írásnak, könyvnek örülünk mindnyájan: képzésben dolgozók, diákok, szakemberek, szakpolitikuskok, jogalkotók. Az öröm érzése egyben azt a felelősséget is hordozza, hogy az adott írást reflektív módon olvassuk, összevetjük tartalmát és mondanivalóját meglévő tudásainkkal és új gondolatokat konstruálunk – a szakma modern elméletei szellemében.

Temesváry Zsolt kötete fokozottan váltja ki az olvasóból ezen reakciókat, mert több ponton éri el, hogy mérlegeljünk, összevessünk, igazoljunk vagy akár kétségbe is vonjunk közölt tartalmakat. Az alábbiakban néhány olyan, általam kardinálisnak tekinthető kérdés jelenik meg, amely a szociális munka/szociálpedagógia jelen valós vagy vélt elméleti és gyakorlati tudásai, ismeretei indukálnak a kötet olvasása nyomán, vállaltan direkt megfogalmazásban.

A könyv címe önmagában gondolatébresztő, egyrészt mert modern elméletekre szűkít, ugyanakkor nem csupán azokat tárgyalja. Elkerülhetetlenül kérdés, hogy vajon hogyan kapcsolódnak a szintén részletesen taglalt hagyományos (klasszikus) elméletek a modernekhez és a posztmodernekhez? Mik azok az elemek, amelyek ma is modernnek számítanak és miért a hagyományos elméletekben? Miért tanítják ezeket a tanárok és miért tanulják meg őket a diákok, miért és hogyan olvassák a szakma különböző munkaköreiben dolgozó szakemberek, tevékenységük modern, illetve posztmodern korszakában?

A kötet egésze az elméletekre fókuszál, és ezzel arra orientálja a figyelmet, mintha a gyakorlat kizárólagosan csak az elméletekből indulna ki deduktív módon. Nagyon is adekvátan, minden említett elméletre egy-egy esetrészlet kapcsolódik a kötetben, nyilván az adott elmélet gyakorlatban való megjelenési lehetőségének bemutatására. Vajon miért csak az elmélet a kiindulási vagy igazodási pont? Napjaink gyakorlatorientáltak elfogadott és hirdett képzési és kutatási környezetében a tanárok, tereptanárok és kutatók többsége nagy erőfeszítésekkel igyekszik a gyakorlat helyét és szerepét hangsúlyozni, és persze abból is elméleteket konstruálni, azaz visszakapcsolódni a könyvben tárgyalt elméletekhez, épp a hasznosíthatóság, a megértés és megértetés igényével.

Kérdés, lehetett volna-e nagyobb lélegzetvételű esetpéldákkal megmutatni az elméletek működőképességét, használhatóságát vagy létjogosultságukat cizelláltabb esetelemzésekkel igazolni. Ha ragaszkodott a szerző a payne-i struktúrához¹, akkor miért szakított azzal épp az esetpélda reflexiójának elhagyásával? Hovatovább miként lehetett volna a kritikai

¹ Malcolm Payne (2016): Modern social work theories.

https://books.google.hu/books?hl=hu&lr=&id=5K0SDQAAQBAJ&oi=fnd&pg=PP1&dq=m.+payne:+modern+social+work+theories&ots=N8Ice-m8y2&sig=iWFdBNDCwF4Ta6K6oBbgoT7kq0I&redir_esc=y#v=onepage&q=m.%20payne%3A%20modern%20social%20work%20theories&f=false.

gondolkodást az elméletek konstruktív mérlegelésével erősíteni? Például a szociális fejlesztés elmélet tekintetében a „vigyük be a szolgáltatást a térbe” megközelítésekor a „ha beviszem, attól még a tér zárt marad” dilemmájával?

Bár a szerző egy bizonyos szintig próbálja tisztázni az idehaza máig viták középpontjában lévő azonosságokat és különbözőségeket a szociális munka és a szociálpedagógia definiálásával, aztán mégis együtt használja e szakmákat, tevékenységeket és képzéseket, vagyis az elméleteket mindkét területre vonatkoztatja, ami aztán a tárgymutatóban kifejezetten felerősödik. Az egymásban való feloldás vagy a differenciálás volt-e a cél? Lehet, hogy időszerűbb lett volna ezeket az egyébként a definíciókban „tudat alatt” felmutatott határokat egzaktabban felvállalni és segíteni ezzel az olvasót egy újabb elképzelés mérlegelésében? Különösen azért, mert a szociálpedagógia kompetenciaköre sokkal pontosabban rajzolódik meg soraiban, a szociális munka viszont általánosabb szinten marad, így a A szociális munka globális definíciója is csak a tárgymutatóban (2014) jelenik meg (vö. Sárkány Péter A szociálpedagógia elméletei című kötetével).²

Tény, hogy napjainkban sokféle szakmai identitástól függő, hogy mely terminus technicus az, amit az olvasó, szakember, tanár magáévá tesz és alkalmaz saját működési területén – különösen a sokrétű szociális szakmákban. Nem túlzó-e azonban bármely szintű képzettséggel rendelkező és bármely munkakörben alkalmazott szociális szakembert ugyanazokkal a szaktudásokkal (jelen esetben az elméletekkel) megcélózni, amikor kimondottan a szociális munka/szociálpedagógia diplomával rendelkezők a célcsoportjai a könyvnek (ld. szociálpolitikusok)? Miért volt szükség a már régóta felváltani, kiküszöbölni szándékozott leszűkítő és félrevezető „kliens” kifejezés rehabilitációjára és megerősítésére, a szolgáltatásokat felhasználó vagy igénybe vevő megnevezés erősítése helyett? Vajon nem berzenkedik-e mégis a szerző szakmai identitása mindezek ellen? És ha nem, akkor milyen értékváltozásokat erősít meg ezekkel az állásfoglalásokkal: szakmai értékeket-e, avagy csupán aktuális szakmapolitikai érdekeket?

A hazai – elméleteket gyűjtő, rendszerező – szakirodalmak terén Temesváry Zsolt sajnos „csak” a Hegyesi Gábor–Talyigás Katalin Szociális munka elmélete és gyakorlata I. kötetéig jut el (ismeretes, hogy ezekben az 1970-es, 80-as évek külföldi tanulmányainak fordításai jelentek meg), és csak néhány kísérletet említ a közelmúlt 5–10 év távlatában felsorolással, de mintegy mellékesen. Nem lehetett volna a magyar erőfeszítéseket szélesebb választékban, objektívebben és fókuszáltabban kapcsolni a nemzetközi hagyományos és modern, sőt posztmodern korszakolásokhoz (ld. például B. Erdős Márta, Budai István, Bugarszki Zsolt, Gosztonyi Géza, Kozma Judit, Szöllősi Gábor vonatkozó munkáit)?

A kötet kétségtelenül vitathatatlan érdeme, hogy az elméletek egyfajta rendszerezésére törekszik, bárhol felcsapható, a fejezetek egymáshoz tartozása nem feltétele a megértésnek, szemezgethető, rövid idő alatt is olvasható, és reflexiója aztán hosszan alakítható a könyv közvetlen használatától függetlenül. Azonban feltétlenül szükséges-e a mai olvasónak egy történeti és egy háttérelméleti perspektíva is a praktikusnak szánt felhasználáshoz? Avagy kinek is szól a könyv? A képzések tanárainak, a kutatóknak vagy a diákoknak, a

² Forrás: https://issuu.com/sarkanyp/docs/szocialpedagogiai_elmeletek.

szakembereknek? Kik és mire használhatják a könyv tartalmát? És milyen nyelven, stílusban, eszközökkel? Milyen vizuális módszerek segíthették volna a mai X, Y generációt a hagyományos ábrák és táblázatok mellett vagy helyett?

Minthogy a kérdések és felvetések a legjobb mozgatórugói a gondolkodásnak, remélhető, hogy a kötet tartalma és a hozzá kapcsolódó gondolatok arra inspirálják az olvasók már említett széles körét, hogy hasonló módon járuljanak hozzá az eszmecseréhez, mindnyájunk, de legfőképpen a szociális munka elmélete és gyakorlata magyarországi értelmezésének érdekében.